

«Улуг-Хая» совхозта хой амылдар кылдыр тускылаан №3 салбыр хайдарынын үш хойну бригаданын арасында социалистик чарыш шагда калбарган. Амгы үеде чаа хураганарнын үзүшкүнү, хой кыргыздык доорулан болгой. Чартык чыл эрте бергенде, амыл-иши бүрүзүнүк канчаар амылдарны көрүнүчтө чүөдө деп нестүп келген. Алдынан хулзагелер куусулденини таласы-биле алырга, үшүн хойну бригада амыл чыра берген. Анда кыргыздын чогуур хуусаанында, эми шынардык чурткан, дүк амылдын планын 112 хуу мүөсетин.

Ол-ла бригада чүс баш хойга онааштыр 82 хураган амыл деп планын тургаш, херек кырында 86 хураган амыл. Бригадада 23 нодан хойларнын чуулдазын шагда-ла доокшак, чагай өттүгү, серин тайгаларга кайлагалды турар.

Бригаданын эң төргкин хоймулары бо: чүс хойга онааштыр 100 хураган амыл Х. Дадаров, чүстөн 99 хураган амыл О. Бажымык, 89 хураган амыл С. Седип-Доржу болгаш өскелер даа. Бо хойжулар бир хойга онааштыр дүк амыл таласы-биле баа багай өзөк болган.

Ам нол сорулга болза чейинки амылтын өкүнүшү амылдан тургаш, малдын эң-не бедик деңиз немээшенини чедип алып, иштатагышына белетилди амды-гаштан чуралары болур.

В. МЕРНУЛОВ, Таандык нидээ амыл-агы бдүрүлгө эргелелинин кол зөветехниги.

Т. САГАЯ.

Чартык чыл төнгени-биле бодаалдар

Совет нөдээниң кижилери

Танды районун малчынарны курунеге мал ажылдын продукциялып сатар таласы-биле чыл ооалга-лы Совет эрге-чагырганың 50 чыл юнга чедир күөсөдир деп бедиткен хулзагелерин алган турган. Оң биле кады 1968 чылдын январь 1-де кылдыр аларга, малдын баш саны өздүгелди болурун база көргөн. Оон ийни, бир ишекке онааштыр сүт саал аларын планнаанын амыр ийни районга 130 тонна хой кылдыр бдүрер, курунеге дээ, дүк сааларын база көүсөдир турар. Районун алган ийни хулзагелерин бистик республиканың парлаалыгына калба-биле чырымдан турган болгой. Ийнарга эртен чартык чыдаа оң күөсөдир калды болганга?

Түндө элгууар ап көөрге, майысты бола малдын баш саны чылдыгыга сазарга 99 хуу, шөөр малдын — 123 хуу болган, а хаванарыны — 66,3 хуу. Курунеге сүт сааларын чартык чыл планын район 140,9 хуу, элгууар — 161,6 болгаш дүктүн — 140 хуу күөсеткен.

Мал ажылдын хөгжүдүлгөсүнө тулук когаралы чедирин турар кызыр чорукта улур деңсезири — бир тутула чүл өл. Мынчанга тарип бооздылганы калба-биле непертерди, Бистик районга «Россия», «Межегей», «Элегес» совхозтар иштасын чыгы амыл-агыларда бо айтырыг-

ым кончут харысалгалы-биле көрүп турар. Оон түндөнде оларда малдын кызырларынын хуузу кудулаан, мал ажылдын продукциязынын бол-үнеси элзөн чингөөн. Тарип бооздылга бооза уксаажыдылга ажылды эки чоругар арганы база бээр, ийчангаш продукттуу тулук иектерден, буталардан малдын баш санын өстүрерине олардын эң өжилери шалып алыр.

Малды турбуже, тарип бооздылганын тулук ажылдын чамдык улур-туктуу болгаш тускай эртемиглер чедир бедиткен тургулар чүл бол. Чижээлээрге, «Коммунизм хереди» колхозта тарип бооздылга багай непертер турар, ону чоругарынын чаа туртусаан пункттуу чартык чыл иштине ажыгалга кирбес. Бдүрүтүчү буталар саар инектер-биле кады өттүп чоругулар, ийчангаш оларнын күш-шыдамы баксырал, сандан үнүп турарлар. Моон түндөнде анда эдергелек таласы-биле үчүт кылдыммас болгаш малдын ук-саажыдылга ажылы чоруйвал турар.

Мал ажылды хой куш үнер ажылдарын метанастаар таласы-биле темчелерин аларын чутулаан кырга-лаа билдингир. Мынчанга инектерге чамдык алы төлөвөлдүк чаа калжарларын тутуулан турар, оларнын төлөвөлдүк мал ажылдын бүрүк метанастаар көрүнгөн (белетросалда, сүт бээр, чөм үзө-

ри автоматтыг). Чижээлээрге, «Революциянык чалбыкы» колхозтуң Кызыл-Эрик фермасында автосуттарылганы, механиктик саалданы болгаш аштаашкынын организастаан, моон харааында кол-биле саарга сазычта 15—20 инекти быжылгал турган болза, ам 40—50 инекти бээр.

Механизацияны «Межегей» совхозта болгаш дуржула станцияны-ла база ийнегелди ап турар. Бо бүгү темчелер алылган социалистик хулзагелерин чедириникин күөсөдирине кулаан турар.

Сүт саалданы көүсөдир ажылды экижирине оң конкуртуу ийни берип турары чутажок. Ийангыя «Межегей», «Элегес» совхозтар, «Революциянык чалбыкы» колхоз, дуржула станцияны ийчангаш ажылдарда конкурста кыргаш турар саанын буруу анаа киришейи турарлардан хой сүтү саап алыры чартык болу берген. Маада материалды конкуртуу база улур роладу, чүте дээрге конкурста эки көрүтүлгөдөргү болганга шаңнаа тылым турар болгой.

Инектин саарынын таласы-биле ол амыл-агыларда чамдык эки темчелерине-ла ап турар. Ол чүд дээрге, инек төрөөн соода, ону хунде 3, 4, 5 катан саар, неделя хире болганда чөм бээрин бдүрү чартык, ийи катан көүсөдир, ийчангаш анаа

инектин сүт бээрн акижий бээр болза, чөм бээрин улур көүсөдир. Инек төрүтүрүнү мурнуна ай бурунгар ону белеткен эгелээр, амылгерин мас-сажтар, иштаты чөм бээрин өзө-жедир. Бо конкурста «Межегей» совхозтуң саанылары оша эки чедириникин берип турар. Фермадардан Бар-Булуң ферманы оң дээр болгой. А колхозтар таласы-биле — «Революциянык чалбыкы» колхозтуң Марачека ферманы илерей.

Моон-биле колбаштыр конкурста бедик түндөлдери чедип алган саалчылар-даа, чүс хойга, ишекке онааштыр оларнын чыш төдөдери хойну алган кижилерин-ла аттары республикага чаралаан. Маада демделген каар чүөч дээрге, ол мурнагыларын дуржулаанын непертер таласы-биле амылдын бисте чөтөсө, ол таласынче кичтөөгөй моон сонгаар күштелдери болур.

Малдын чыгы семирдиргенин дугайында каш совет чуталайы. Амгы үеде бугу мал чайдаларда турар. Хондуугун таласы-биле эки, чик эртектик чөм-биле олар хандырылган. Ийчанга этке дужаар малдарын дужаарынын мурну чарында бир-бир чартык ай бурунгар 1,5 — 2 кг концентрат-биле ишек темчелер, ийчангаш этке дужаар өйүгө оң семан ортуктаан өрү болур. Бо таласы-биле мурнагы каларчылар эки түндөлдери чедип ап турар.

ОРУЧУЛАРДА ПЕРСПЕКТИВА УЛУГ

Актив хуралындан

Тыва АССР-ниң автоорук тудуг болгаш септеле эргелелиниң база оң чер-черде организасталарынын ажылдары, ад-ба-хаакчылары болгаш инженер-техниктерин ажылдакчылары бо чылдын бирги чартында Улуг Октябрьниң 50 чыл юнга колбаштыр алган социалистик хулзагелерин күөсөдир дээ улур көрдүлүшкүн-биле амылдан келген. Тудуг-монтаж ажылдарынын хемчөөлү эртен чылдан 3,8 хуу өскөн, оруктарын капитал болган ортукам септелегери амыр күөсеттинген. Оручуктарын иштине амыл таласы-биле өрес-маадырлар чорун көрүтүп турар мурнагылар хой болгаш оларнын хурөөни улур өзүп турар.

Автоорук тудуг болгаш септеле эргелелинин тартип-ажыл-агы активиниң чоктаа чаа болуп эртен республика хуралында бо дугайын демделгеш, ажылда бар чөтөстөрүн ууткаарыча, амгы үеде иштиниратимизден айтырылган, чылдын планын күөсөдирине кол кичтөөгөй салган. Мынчанга чөтөстөр өзөш өвөс. Бирги чартык чылда оруч тудуугу планы күөсеттинген. Чижээлээр: 55 км чаа орту-ка ажылдага кынар турга, кыргаш чүте 16 км. Асфальтлаары 16 км турган болза, кылдымганы — 4 км. Кол ортукар таласы-биле аларга, ийчангаш Төзөл-же барган оруктун кол объектилерине тудуг планын чартык чылда чүте 87 хуу күөсеттинген.

Орук-тудуг эргелелинин дүжөп турар оруктарын кылган ишчары куду болуп артышкан. Чижээлээрге, ол-ла оруктун кыл-

ган үчөстөктөрүн эртен чылдын хулзап ап тургаш, эдери-биле айтыктылаан чөтөстөрүн ам-даа утуктап ап шыдаван. А Бай-Хаак — Элегес оруунга бо чылдын июнда илеронидден амыр-га, ажыгалга кыргаш-биле улур-жаган оруктун чалдын бедик төлөвөлдүк каанын чамдык болган, ийчангаш ону чогуур бедикте чедир катан кылар журга таварышкан, анаа курунеге артык амыл-хөрөнгөн чырыгалтынган чутажок. Кызылдын Пушкин кудумчузун асфальтлап тургаш, битумну нормаладыан хой кыргаш-биле, өөлүдө кээп оң ажылдага кирген асфальт-камын хунге амырлар чыдар апарган. Бо дээрге чамдык чижектер-дир.

Республика эргелелинин оруч-тудуг үчөстөктөрүндө планын чөтө күөсөдирген чөк. Үчөстөктөрүн келген тазалекчирини сандарынын аларга, планын багай күөсеттинип турарынын кол-ла чылдагыларын ажылдын күжүнүн чедиринде, амылдан үнер, кирер чоруктуң хөйдө бо-лур турар. Оң-биле кады үчөстөктөрдө бар техниканы септеле-ринге артык кечтерге кезээле чөк, тымызас болуулар. Мынчангаш чүте оң харааында техника амыл чөк чыдар.

Оруктар тудууда мындык чөтөстөрүн болуп турарынын кол чылдагыларын болза планнашкынын болгаш тудуг бдүрүлгө-

зиниң таласы-биле айтырылган чамдык мыкындырылганын бар болганы, экономиктиг амылче чөтө сазгыш салбааны, хулзап алган ажылды дээш харысалгалыны кош-каа болгаш ошалаа демделгээрге, ажылдакчыларын ортуунга мас-са-политиктиг ажылдык кошкаа база оларнын амырлар-турттал-галынын дугайында кошкаа сазгыш салып турарында. Санаа берген чамдык эштерин: «машиналарын артык кечтерин дилээр дөш-ле ырак-даа, чоок-даа чөтө аргыжип, чүтүрүп чоруп тургаш, кижилер дугайын утуп турар-дыр бис» деп турары чөтө чөк.

Ажылга харысалгалыны, күш-ажылдын сагыла-чурумунун дугайында айтырыг база аскак. Чижээлээрге, бо чазын Сүт-Хөл болган Чадаан көвүргүлери сутта алыска чорук колдуунда ол чер-лерде орук үчөстөктөрүн ажылдакчыларынын харысалга чөгүлөн болтуздан дээрин санаа берген иштерин чуталап турарыны таварыла өвөс. Чүд дээр-ге Чадаан көвүргүн сүт ап турар үеде ийди орук таласы-биле харысалгалы кижилер баш бурунгар темчелерин албап болган чөтөстөрү ол үеде өскө черлерге чөтүлүлү берген тургулаан.

Мынчангаш активтин хуралы айтырылган чөтөстөрүн ууткаар таласы-биле тодарай иштинерин хулзап алган. Ийчанга келир үеде ажылдар таласы-биле калдык темчелер көрдүнүп турарыл? Чоокку үеде «Тываавтоорук»

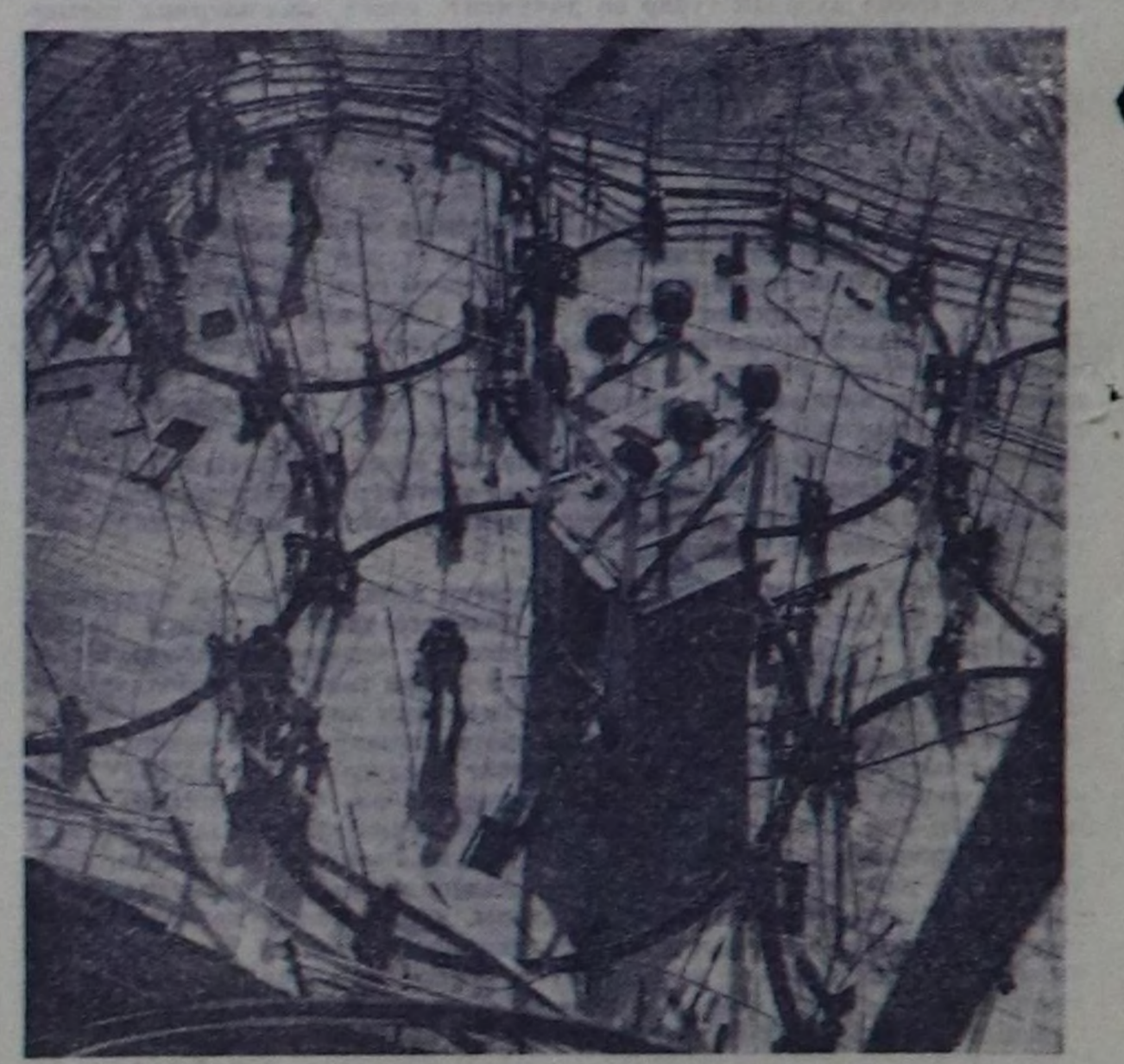
(«Тываавтоорук-транспорт») деп аттыг каттышкан автоорук каттыжымынын тургузар. 1968 чылда-ла оруч-тудуг эргелелинин тудуг организасталынын күжүну 2 катан, а 1969 чылда орук тудуг ажылдын хемчөөлү 4—5 катан улгадыр.

Кызыл—Төзөл оруун техника таласы-биле үшүк категорияны кылдыр кылары болгаш чаа Ша-гаан-Арыг хойраанын турар чөри — Байраканга чедир 12 миллион амыл рублдин тудуг-монтаж ажылдары 1972 чылда доостур. 1969 чылдан эгелеш, Кызыл — Эрин арасынын автоорукун өде кылдышынын эгелеш, оң тудуунга бо беш чылда 1,6 миллион рублдин капитал салымынын дөвөнилөөн.

Кызыл — Эрин болгаш Чадаан — Хандагайты арасынын оруктары келчир чылдын январь 1-ден эгелеш, республика ужур-дузалыг оруктар болуп шилчир. Чадаанга Хандагайтыга чедир орук тудуунун төлөвөлдүккени 1971 чылда доостур. Бистик республика оруктарын экижир таласы-биле өскө-даа хой темчелер көрүнгөн.

Республиканын орук тудучу-ларынын активиниң хуралы республиканын бугу орук тудучуларына кылгырт хулзап алган болгаш Улуг Октябрьниң 50 чыл юнга төлөнтүп турар төлөөдө, боттарына алган социалистик хулзагелерин чүте долдуур өвөс, харын ажыр күөсөдирине бүрүн иштинирдин илергелдизанер.

С. САЛЧАН, «Шынның» корр.

ЛИТВА ССР. Реэистич куш фабрикаының бүрүн күчүрү-биле ажылдап эгелээрге, чыл дургуунда 30 миллион чургаларын болгаш 800 тонна куш өдүн бээр.

Баштайы эгелелин куш амырлар орам-аваларын ажылдага тудууду берилкен. Ам ол бдүрүлгө чөтөстөрүн ийиш элзеген тудуг турар.

ЧУРУКТА: куш амырлар чөк складтарын тудуп турарын. Фото М. БАРАНАУСКАСТЫ, СЭТА-ның фотокорреспонденти.

„Шынга“ парлаттынган соонда

Июль айның 15-те үнгөн «Шынг» соонда эш Хертек Кара-олдуң «Чөтөстөрүн дарый чайладыр» деп шүгүмчүлөдиг материалы парлаттынган. Автор Бай-Тайга райпозунуң 27 садыг тоочаларының бирги чартык чылда чедип алган чөтөстөрүнүн ийиштинерин, районун салдыг килдинин даргазы Н. Чамбий-овол, бухгалтерлер Т. Дандар, А. Наалдар-овол оларнын арагага хандышынын турганын база бизнесп. Оң-биле катар районун бухгалтерин аппаратынын ажылдакчылары амылчыларнын, албан-хаакчыларынын шалыңын өй-шаанда үндүрүп бербейн турганын илереткен.

Райпо баштаар чөтөстөрүн даргазы эш А. Шейлаанын харылааны болза: «Х. Кара-олдуң бизнесп чүүлүн хынап кеерүвүсө, айткан чүүлдер шын болган. Чөтөстөрүн чайладыр таласы-биле райпо баштаар чөри, партия организастык темчелерин алган. Арагалаш амыл шаагүзүп турган Орман биле Дандарын амылдан үндүргөн. Чамбий-оволга немигү таласы-биле шыңгыр хемчегин хулзаптын. Садыгары орай амылдын, эрте хаар чорукта ам болбастаан. Бурулууг садыгмыларга администрация таласы-биле хемчелерин база хулзаптын».

Улуг-Алаактын шолбаны

Чартык чыл планын ажыр күөсөдир. Мурнагылар хой. Район Советиниң дугайында, садыгы Бу-чак Кертис 18 инекти бурдасын-биле 284 кг сүтү чартык чылда саап алган, а Мария Кошкар-овол — 787 кг алган. Улуг-Алаак ферманын шолбаны, зоочун саанын Чечен убаанын ондалаа дөвөдөккөсөдир, оң дугайында элзэн делерелей тайыкчы кө-гүрүч.

1450 кг сүтүгү бар башка онааш-тыр амыр турдугула. Байдар-лаада чылдын бирги чартык чылда сүтү инек бурдасын-биле 837 кг сүтүгү ап, планын 57,5 хууун оң күөсөдирген. Мынчанга план-дын артык келчин ажыр күөсөдир болур аралар бар.

Инектин сүтүгү болуру — эки башкылар, кабарында — деп Чечен Доббузаева чууаалап алаар: «Чамдык хундерде 19 саар инектен 150 литр чедир саап амыр-дыр деп. Оң-сиген эки чыл-дыр, немерде чөтөстөрүгө чарбалар каан багар берип тур-бас, Ферманын кабарчылары Х-

ри-биле белеткен амыр болур. Бо чурда таласы-биле үзүр-чиди чокка кылдып ажылдар апар бар. Ийчангаш юбилей чылда алган социалистик гү-дөөлөдөрүнү күөсөдир ийиш дү-дөр бис дээрлик чыгыкы тур-бас.

Эш Суруканын советтун директи чөри эртектик белеткер болгаш Хундуулук бижиктер-биле каш үдөө шаңнап келген. Чөдү уруку эки кижизиники дөш «Инең алдары» орден-биле Чечен Доббузаева шаңнапкан.

Юбилей чылда улук улур чөтөстөрүнүн болурун сизерге күөсөдир, эртен Чечен Доббу-заева! О. КОРОДА.

Темп болгаш демниг иш кайдал?

Мал чөмнерин белеткээр Кая-Хем районда хожудан турар

Республиканын районнарында мал чөм белеткээр ажыл канчаар чөртү турарынын дугайын республика со-луннарынга бижип, вадыга чуталап турар. Бо чүтүлө амыл-агы чык-кан планын ийиш-биле багай өвөс чө-рү турар районнар, тус-тус амыл-агылар бар. Ук кампаниянын хун демделелинге бо ажылдын ийиш-биле доктулан турарын айтып, дүбү-репип турар чамдык районнар, тус-тус амыл-агылар бар. Оларнын са-лынга Кая-Хем район база хайдар-жыл турар.

Белир кышка чөткөр чөткөдиг, эки шынарды мал чөмн белеткээр ажыл районун амыл-агыларын ба-зо хунерге улур калбарын турар. «Тяжелее», «Октябрьниң 14 чымы», «Ленин орук» болгаш өскө-лаа амыл-агыларын ийишчилери бо ажылды баштайгы хунерген өргә-

низастиг эгелеш, ийилдүн өөлүгү хунериниң чедир сизге кезер таласы-биле планнарын колдуунда күө-сөдир, тарга ажал алышынынга чедир артык каш хонуктарда ол планын чедириникин доозар дээш амылдан турар. Бо амыл-агыларда тускай специализастаа кол болгаш дуулаакчы эвеналарын дуржулгалы метанастаардан тургусулаан.

Чамдык амыл-агыларын улур-туктулары эвеналар тургустунаан, аларга тодарай онаалдарын бер-ген, ам чүү боор план күөсөдирине кол чүтүлөр кылдынган дээр хөвөгө амыл, кезикчилер ортуунга органи-застик, политмассалыг ажылдарын, оларнын амырлар хандырылгалы-нын айтырларын иштинирларын ала-тайгаралаашкычкыч кирип турар-ынын чамдык фактылары өөлүгү хунерге көстүп, ол чөрүк ийиш-биле эки эгелеш амылдын экинеге чедирине багай салтарын чедирип эгелеш. «Ленин орук» колхозта мал чөм белеткээр № 1 специализастаа кол эвенотуга районуна ке-

дөө амыл-агы бдүрүлгө эргелели-нин ийишери эш Н. Горбунов-биле июль 28-те чөд берген бис. Ол эвенонун ажылын колхоз баштаар чөри-дан кезикчилери амангаш суугаар хун бурдуе улуртуп, ийиш амылды баш-кылар турар. Эвенот 11 ийиш бар. Ийчанга-лаа оларга ийиш-бүрү тем-ларга бөсөдө-ла, чуртта болгаш зе-лейге чүч болуп турарынын дуга-йында лекция-лаа болган. Тус-тус кезикчилер, агрегаттар арасында чарыш база салынышкан. А ол хун ол эвенону баштап турган колхоз баш-таар чөригени кезикчилер эш Череналов эвенот эртен хунерге чүч дээр хөм-чөөлүг амылды тыныган, бо хун чөтө кире ажылды кылды болурун бедик билбес боду. Ажылды тодар-гай сөрүлгалы улуртуунга ону би-лири кончут чутула. Эвенот колхоз сууртулган өскө-ле каломтор кезде амылдан турар. Оларын эртен маши-на-биле чедирип кааш, кезжэ барып сөөктүп алыр. Оларнын амылдан ту-ра чөмнө дүштөкчө чөтөстөрү чөри чөк. Чыгы хунге калып, ийиш

сускан амылдан турар кижилер боттарынын бажынырындан эгелген кургак чөмчип чип, соок, хайндыр-тынмаан сүтү ийиш алган, амыл-дан чоруп турарлар. А оларга хунде бир-ийиш катан ийиш, аманын дүш-көн чөм кылды берип болурунун аргам бурун бар. Бо кол эвенотан анында, сизгеде амылдан турар өскө ийиш эвенотарын хандырылган база ийиш.

Ажылчы чоннар депутаттарынын район Советиниң күөсөдир комитети алачөгелди хуралында «Коммунизм орук» база «Кызыл туз» колхозтар-ла мал чөм белеткээр ажыл канчаар чөртү турарынын дугайында айты-рылган чуталадып көргөн.

«Коммунизм орук» колхозта бо ажылда 9 трактор, сизге кезер 8 машина, 2 тырбаан саара туттунган, бо техникага ажылдары-биле 29 ийиш оштатыгы эвенону тургускан. Ажыл-агы сизге кезилезине июль 12-ге эгелеш, июль 27-ге чедир үе-де 140 тонна сизгени кезип, планын чүте 11 хуу күөсеткен, а ай онаал-

нызмче орук» колхозтуң сизгенилерин ортуунга бөсөдүр, лекциялар чоруйган келген. Лектор-лар болуп ажылдаастаан. Тус-тус эвеналар, кезикчилер арасында чарыш багай салдынган. Колхозтун улуртукчулары сизге ие-лүнге хөвөр баар алачылар болуп келген. Ол колхозтун кол агроному эш Стародумов мал чөмнни белетке-рип мезг хөвөр өвөс-чир, мезг хөвөр тарга ажал алышыны деп меделген, бо ажылды зоотехниктиг көрө кылдыр санап турар. «Кызыл туз» колхозтуң сизге белеткечилери-нин ортуунга организаакчы бол-ган политмассалыг амыл база ийиш ала-тайгаралаашкычкыч, амыл-агы-жы өвөс хөвөрне кирген турган.

Ол колхозтун даргазы эш Прончатов белеткери чөтө ийчангаш хожудан турары? Кайы-лаа амыл-агыларын улуртукчулары бо ажылда доктаамал ажылдар специализастаан эвеналарын тургузуп, оларга тодарай онаал-дарын берип, кыска хуусаларда бедик келгелер чорудар бо чүтүлө амыл-агы ийиш кампаниянын график-панын тус-тус туртуунга ала-лаа, оң күөсөдирине эртен хунерге ийиш чөтө кошкы чорудуп, кезикчилер ор-туунга политмассалыг организаакчы ажылды багай чорудуп турарында болуп турарын санап берген ийиш шүгүмчүлөдизанер. «Комму-

Район мал чөмнни белеткеленин планын июль 27-ге чедир чүте 15 хуу күөсеткен. Бо ажыл «Совет Ты-ва», «Бурунгар» совхозтарда база дөвө хөвөр темп-биле чоруп турар. Бо ажылды чогуур хуусаада эи шы-нардык чөртүсө болза, хун келген тудум өлт-сигенин малга доолуу, кемшик шынарлар, кудай бээр деп чөвө билдингир. Чамдык амыл-агыларын улуртукчулары белеткети-рин сизгенин тоңазын көүсөдирип сөрүлгө-биле, чашпанын, узап өскөн өлөң сизгенин колдан тереп өлтүгү сизге шөлдөрүн кезерине кичтөөгөй ийиш, малга доолууг өлт-сигенин, ийчанга-лаа шаала тайыс сизгенин дөмгө сизге шөлдөрүн кеспейн, хун-ге калыр каап турарын база амыл-агы жы бдү-биле буруу шаап көөрү чүтүлө.

Амгы үеде районун тарга шөлдө-ринде тараларын унужу эки, хун келген туулам-на оларын ону улур сагарып, бижип орай. Каш-ла хөв-гаш дүжүт ажал алышынын эгелеш. Ийчангаш ийи улур кампания: мал чөмннени белеткери болгаш дүжүт ажал алышынын калсары-жы келген. Оларын организастык эрттерине амыл-иши бүрүзүнүк онаашкан амылды бедик зарыш-салгалында, амыл-агы улуртук-чуларынын билдингир улуртуулаан-дан кол тамаржыр.

Д. АНАЯ-ОЛ, «Шынның» корр.

КЫЙГЫРЫҢЫ ДЕТЖИВИШААН

Улуг-Хем районун «УТКА 25 чылы» совхозунун Ак-Туруг сабырнын хойжулары Дамба Семис Иргитович биле Седен-Хуурак Чижитпаа Монгушовна ам чаа үжөн хар чедип чоруур анык малчынар. Ынчалза-даа оларнын мал ажылынга ажил стажы он чыл четкен. Бо аразында олар дуржулгалыг малчынар.

болуп, чыл бүрүдө эки көргүзүлгөни кедип ап келген. Бо малчын өг-бүдө кадарган тогу хойларын ам Ак-Хем бакынын чайлаанга олардадып семиртип турар. ЧУРУКТА: Седен-Хуурак Чижитпаа Монгушовнанын кежеси оларда хойларын хайгаарал чорууру. С. ФЕОКТИСТОВТУН фотосу.

Чурттакчы чондан кирер страхование болгаш көдөз ажил-агый ундургуун, бот-ундургуун база өсө-мөдө телебирлерини хуусаа бетинде, долу чыгырынчык база ону 1967 чылдың сентябрь 1-ге чедир дооскан турар дугайында Элегес-Аисы көдөз Советтик республиканың бүгү көдөз Советтеринге кыйгырыш деткивишаан, Чөөн-Хемчик районун Сут-Хал көдөз Совети чондан кире чогуур бүгү ундургулгер чылазаның амгы байдалын, мөөн сонгааргы сорулгалар дугайын чугалалып көргөн. Көдөз Советтик бүгү депутаттары, активтер СЭПТ ТН-ның Улуг Октябрьин 50 чылынчы байырлалынга белеткелдер дугайында донтаалыг ууртулга болдурбушаан, алган бүгү социалистик хүлээлгелерин күссөлдөжүн чедип алып сорулганы салган. Оң-биле чергелештер 1967 чылда бүгү ундургулгер чылазаның бо чылдың сентябрда дооскан турары социалистик хүлээлгелерде база көрдүнгөн. Амгы байдал-биле алырга, сүт-халчүлөр алган хүлээлгелерин багыл зөөс күссөдүп турар. 1967 чылда бот-ундургулгер 1920 рубльди кирер планын турган база, июль 1-ге чедир ол план 100 хуу күссөттинген. Көдөз ажил-агый ундургуунаан 1300 рубльди чыыр тургаш, 1335 рубльди чыгган. Страхование телеваринден 6543 рубльди кирер турган болза, июль 10-га чедир 3594 рубльди чыгган. Бистин көдөз Советтик амилдикчылары элегесчилерин кыйгырыш деткивишаан, артан 2949 рубльди

агуст 20 чедир чып дооскан турарын шиттирлээр. Чондан кирер бүгү акша-хөргөилер социал-культура хөмчелеринге, чондук материалдык болгаш культурулгер негелдеринге чогуур үдө ажилгалтын турар. Ол ишкеш көдөз Советтик чурт-такчылар черлеринге чагайжы-дылганы, ногаанчыдылганы чорудуп, хай сангы янзы-бүрү ыштарын тарып олурткан. Мурнуку чылдарга деңизерге бөгүнгү ол суурларнын куумчуларын чиңгир-ногаан бүрүлүг ыштар шыва алган, суурлар көрүштүп аларган. Көдөз Советтик депутаттары Далчык Монгуш (Нара-Чыраа суур), Малчан-оол Ооржак (Бора-Тайга суур), Арачкча Монгуш (Сут-Хал суур) елар боттарының харылап турары участектары-

да чурттакчылардан ундургулгер чылазанын чогуур үдө чоруу-рынга идепкейлиг кирешкен. Ол ишкеш, Сут-Халдун амилчи чоннары юбилейлиг байырлаага ут-куштур боттарының алган социалистик хүлээлгелерин деткивишкенин күссөдир дээш күменишишкенин ажилдап турарлар. Сүт-халчүлөр элегесчилерин эгелешкенин деткивишаан, юбилейлиг чылда чондан кирер бүгү ундургулгер чылазанын хуусаа бетинде күссөткөш, чыгынын ам-ша-хөргөилерин чондук материалдык чагай байдальга бүрүн ажилгаар, страхованиени болгаш өсө-мөдө ундургулгерин чогуур хуусааларда телээр сорулганы салып турар. Д. МОНГУШ.

Төрөөн суурун чагайжыдылгасынга

Совет эрге-чагырганың чартык чус чылынга алдар кылдыр, хөөрайларын, суурларын чагайжыдыр республиканың чар болганын мурнуку чылдардан организастыг эртен. Олуртунган ыштар чурттакчылар черлерин кудумчуларын, шөлдөрүн чиңгир-ногаан кылдыр каасталган. Бай-Тайганың Шуй көдөз Советинин амилчи чоннары төрөөн суурун чагайжыдыр дээш эвээш зөөс күменишишкенин ундургулгер эртен чазын 2249 дөс янзы-бүрү ыштарын тарып олурткан болгаш ыштар тарыттынган черлерин долдандыр хөрминзэн. Шуйкүлөр чүлө суур девискээринге ыштар тарып олуртуу-биле кызыгаарлаттынмаан. «Мурнакчы» колхозтун хову бригаданың девискээринде 60 дөс ышты олурткан. Суур чагайжыдылгасы чүлө ыштар тарылгасы-биле кызыгаарлаттынма-ла болгы. Ынчангаш Шуй көдөз Совети көдөз чонун амыдырал хандырылгасынга долдандып чугула хөмчелерин ботандырган. Колхозчу өрөгелер хаштында нинтизм-биле 450 амыг дербелчин метр шөлдү шөфтөшкенин-биле долдандыр хөрминеткен. Малчынарга бир кудунту көдөз Советтик күсели-биле настырып

берген болгаш чурттакчылар черлерде нинтизм-биле арылганы 14 бажынарны, бот тагер черлерин кылдырткан. Бо хүнерде Шуй суурун шырпы эртен, дүшкөн чонга сонуурганчы, чараш апарган дөс хөөрөн чонка сөлдөп болур. Чайның кайгачын үезинде суурун улуг, биче ижилерин олуртунган ыштарын амаалдазын эки чоруткан. Ыла олуртулганың база оларнын чагы амаалдазын талазы-биле калбарган социалистик чарыштың түңкөлин колхоз баштар чери-биле кады көдөз Совет үндүрүсө, эртен үелерин дугурунда эки ажилдаан куумчу, квартал комитеттеринге шилчир Кизил туңгучтары тымысышаан, идепкейлиг иштерин өртөнтк чүүлдөр-биле шакнаан. Ам Шуйкүлөр юбилейлиг чылдын күш-амылын эртенде туржуп, мал чөмөлөрүн белеткенинде организастыг кирип турар. Шуй көдөз Совети ол чугула кампанияны долдандып хайгааралга алган болгаш оң чедиктеринин күссөлдөжүн хандыр дээш бүгү бар аргаарын амылгаар сорулгалыг. О. ОЯДУП.

Колхозтун ховуларында

Улуг-Хем районун «Улуг хура» көдөз ажил-агыйлың трактор-хову бригадалары мал чөмөн белеткешшаан, тарааның сугарылгалыкча кычкөргөйлү салып турар. Колхозтун девискээринде тара болгаш ситен эки үнгөн. Бир дугаар трактор-хову бригадалары 120 тонна ситенин кезип кургаташ, беш сараат кылдыр тургускаш, кажаалан яван. Мал чөмөн белеткеш турар механизаторлар хөмөр уналарында машина-биле ситенин кезер

черлерин дооскаш, ховуларнын ситенин кезип кирешкен. Колхоз баштар чери мал чөмөн белеткештиче кижиле кужун болгаш техниканы меңч турар. Машина-биле кестимес черлерин ситени хол кадыры-биле кезип турар. Кестинген ситени аяндар кургаташ, дораан болуп сарааттар эвөлөрүн тускайлап тургускаш. Колхозтун механизаторларының болгаш тараажыларының часык хову ажилынга үндүргөн күш-ажылды үрө-түңкөлдөп болур дөрөжүн тараа

Кызыл булуң. Дыштанылга

Бистин кутуу-устуң хой-хай черлеринде ыштан, Самагалдайнын тамдык бугуруда болгаш албан черлерин ийн дыштаныр үчүнүг негелдеш шиткештер. Амилчиннар болгаш албан-хаакчыларга кадымын быжылгап дыштаныр, өөрчир, ажилтун кижилеринге кычкөргөйлү салдыр, эртен байдал тургустууга. Неделдэ ийн хүн улаштыр дыштаныр дыштаныларын чамдык кижилер көчүгү шыя ажилган турарлар. Олар өг-бүдөзи-биле арга-арыгга эвээ майгынын наккаш, ыш ажил-агый чериниң чөпшөреленин баугар кызын оттулар ыкыян доорап, күш-ажылга мага-болун дадытырып, арыг агар тымып, дыштанылганын да, ажилтыг күш-ажылды-да шыя холбаштырып турарлар. Чамдык коллективтер ишле иөөртү ордынастап, долу болгаш ортук өрөгелдеш черлеринде кирин өөрчирин турар кижилер ниткөлдөрүн дакшырлап, кижиле бүртүг-ле бир-ле чүвени кылган турар. Шупту коллективтер болгаш бүгү кижилер негелдеш ийн дыштаныр хууш чөштү эртербейли турар чүүлдөр база бар. Чамдык коллективтер амылчы чонунуң дыштанылганын кижилерин боттарының хууда хөдө кылдыр көрүш турар. Оң хараалы-биле бажыг тургуч чон кижилер негелдеш ийн дыштаныр хууш сыр эвээр ажилган турарлар. Ийн хүн улай дыштаныр болгашда «те-ша» бар дээш арга-амыкче халыктыр бөр таварылгалар кайы хөй. Ындыр чорук бир-ле уруктуг түпкөчө чөдүрүп турар.

болгаш мал чөмө культуларнын амгы үнүгү хөргөчлөп турар. Кызыл-тастың хөй нуруузу сугаттыг черде тарыттынган, сөөлүг хүнөөрде чык чыгайн барганы-биле тараа баш тыртып турар апарган. Колхозчу тараажылар сугаттыг черлерде тарааларын ам суурларын эгелзөн. С. К. ОИДУП-ООЛ.

Чыккө, бо чылдын бирги кварталында Самагалдай суурдан чус ажил кижиле биче хуулаан хөрийн ужурунда туттурун хоруугаттырган азы район төвү бо талам-биле бирги черин «эвээш». Биче хуулаан чорукту шуптуу-на арга ишкен, эмин эртер эвээш кижилер кыдын турар. Бистин хообулууста кеземчини болгаш кижизилдешкен хөмчөлөгө ийн айтпш каан. Ынчаарга, эрге-чагырга органдары кеземчинге хөмчелерин хөргө апарган үезинде ап, хөргө кылганынын туду хоругташ, шитиди, торгаш, эвирин сөргөдип холдурар хөмчелерин ап турар, а кижизилдешкен хөмчелери оортан ыракта-ла хожудан турар. Ужуру болза, бистин ажилының кол эвээш-кижизилдешкен амыл район төвүндө колхоз тургустууга.

Самгалдайда орун үчөөтүгүн чаа көрөткөш тудура, оон бир өрөөли кызыл булуң кылдыр баш удуур көргөн. Ынчалза-даа ол ам-дээр ыракта эдилр кылганымаан болгаш дериттинзөөн, чүлө ат кадалгалар турган.

Чыккө, бо чылдын бирги кварталында Самагалдай суурдан чус ажил кижиле биче хуулаан хөрийн ужурунда туттурун хоруугаттырган азы район төвү бо талам-биле бирги черин «эвээш». Биче хуулаан чорукту шуптуу-на арга ишкен, эмин эртер эвээш кижилер кыдын турар. Бистин хообулууста кеземчини болгаш кижизилдешкен хөмчөлөгө ийн айтпш каан. Ынчаарга, эрге-чагырга органдары кеземчинге хөмчелерин хөргө апарган үезинде ап, хөргө кылганынын туду хоругташ, шитиди, торгаш, эвирин сөргөдип холдурар хөмчелерин ап турар, а кижизилдешкен хөмчелери оортан ыракта-ла хожудан турар. Ужуру болза, бистин ажилының кол эвээш-кижизилдешкен амыл район төвүндө колхоз тургустууга.

Районунуң культура кыздын (эргелекчи эш Ширен) ажилды чон ийн дыштаныр хууш негелдеш шиткештир-биле холбаштыр культуру одагыларынын ажилында чус кижилер-хөрүмү баш удуур көрүп турган хиредиле, ону эртерге каалган, а болууда культуру одагыларын албан база бугурулгер черлеринин удуру-тукулары культураны болгаш кижизилдешкен одагыларын чедир үелерий багарган. Кызыл булуңнарга кылдыр ажил хөй. Анаа илеткелдерин, лекцияларын дынчаар, бугурулгөвүн мурнакчылар болгаш хамааты, Ала-чурт дайыштарынын киржикчилери база чечен чогаалдын, уран чүүлдүн ажилдыкчылары-биле ужуражылганын кылдыр суг-суг дөш, калдыр ажил чок болор. Кызыл булуңнарга ойнап-хөргөшкенин чүүлдери база өргөвээштен болур. Шыдыраа, тегиле, билдээр маргалааларын улуг чедикши-биле чорудуп болур. Культураның одагылары боттарынын турар черин эвөөн шылаваанын чүү болуу турармы? Кижилер кызыл булуңнарга келтирээр, олар хаалгы азы инда кижилерге сонуурганчы чүүлдөр чок болу бөргө, чамдык кижилер магазынөрге халчылтарлар. Оортан шыла кармактапкаш, Самагалдай баарында арыкче азы кедээш хараганнар аразынче үелерер. Оортан суурга теңдирп чедип келгеш, чурм үрээр, чамдыктары харын деңги черинге-даа чурм адалаан болу-турар.

«Сельхозтехника» районун аразынын Тес-Хем каттыкшымын кызыл булуң эки дериттинген кызыл булуң бар, район төвүндө кызыл булуңнарга ийн дөрө дөс саваар культуру одагыларынын бирөөн. Анаа ховар-даа болза, илеткелдер, лекциялар болуулар турар, механизаторларнын өөрөгелдешти ба апа эртер. Ынчалза-даа ук кызыл булуң бодунуң бодунар арга-амы ыракта четче ажилгазын турар. Коллективте партия организастык сектары эш Туран кызыл булуңда дежурыйлаар кижилерин дамынын кылгаш, азын каан болза-даа, ол эки салгыттымай турар, чамдык кезелдерде, малаңгы дыштаныр хүнөөрде, кызыл булуң камаан чок, албан чериниң ияни кирер экин хаалгы турар, ыччангаш ынар кым-да барбас. Хөй кижилер район коллективинде кызыл булуң дыка куду девөөлдө

Оон ийн культураның одагылары чүлө ойнап-хөргөшкенин черлери кылдыр билер болза, ол шыя эвөө. Ол черлер өрөгелдешти черлери база болур ужурун. Анаа сөткүүз дерин, содууларын көтөзүн турары чугула. Оортан калдыр-бир чүвени билди алыксаң кижиле азы өөрчирп чоруулар бир ажилыг чүвени билди алып. Культуру одагыларынын, тодаргайларга кызыл булуңнарын ажилды бекж дөңгөлө тургустууга тудум-чонуну культураның билдээр, дыштанылганын шыя организастаар талазы-биле бистин ияни сорулганы чедикшилик шиттирлеткештер. С. ТАМБА, «Шынын» көрр.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХУННЕРДЕ

Регионалдыг комитеттин сессиязы

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Бадик камгалалынын Бүтү-делегей организацииның Мурнуу-Чөөн Азиянын районунуң чурттарынын талазы-биле Регионалдыг комитетинин XX сессиязы Улан-Баторда МАР-ның Уластуун уагу хуралын хуралдар залында август 1-де байырлаалык байдалга ажилтынган. Сессиянын ажилында Афганистанын, Бирманын, Индиянын, Индонезиянын, Мальдивск ортудуктарын, Моолдун, Непалдын, Таиландынын болгаш Цейлоунун төлөөкчилери киржиш турар. Бадик камгалалынын Бүтү-делегей организастынын чингине директор доктор М. Г. Кангаз (Бразилия) сессияда олуржуп турар. СССР-ниң төлөөкчиси Регионалдыг комитеттин сессиязынын ажилында өң-не баштай хайгааракчы болуп киржиш турар.

Совет-вьетнам найыралдын кезээзи

ХАНОЙ. (СЭТА). СССР-нин ВДР-де элчин черинге совет-вьетнам найырал Нинталеинин тургустунган хуунден бээр 9 чыл болганы-биле холбаштырган байырыг кезээ болган. СССР-нин ВДР-де Онда болган Бурин аргалыг элчини И. С. Ермаков, вьетнам-совет найырал Нинталеинин Төп баштар черинин даргазынын ордакчызы Нгуен Хань Тоан кезээге чүве чугалалан. Хосталга болгаш хамаарышпас чорук дөш, АНШ-тын империалисттеринин агрессиязын удуу демекчелге вьетнам улуска бүгү таламы уагу дулааман болгаш деткивиш дээш совет улуска чүрөктүң ханызындан өөрүп

Ленинниң чогаалдары моол дылда

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Владимир Ильич Ленинниң Чогаалдарынын чыныдызынын 29-ку тому моол дылда парламенттин үнгөн. Томуну үндүрүлгөвүн МАРП ТН-ның чанында Партия төөгүзүнүн институту белеткэн.

Чехословакиянын социалистик экономиказынын чедишкенин

ПРАГА. (СЭТА). 1967 чылдын бирги чартында улестирде, көдөз ажил-агыйда болгаш тулуга бугурулуенин өзүлдөш тургустууга бөдөнүнүн күссө-биле чедип алылды. Чехословакиянын Бүгү-делегей эргелекчиин динвалдык чугалап турар. Эртен чылдын чөгүрү үези-биле деңизерге, үлетпур бугуруда 5,5 хуу өскөн. Үлетпурде күш-ажылдын бугуруччу-лү 5 хуу бөдөн. ыччаарга үлетпур бугурулуенин өзүлдөш болдунуң бөдөнүнүн күссө-биле чедип алылды. Көдөз ажил-агый бугурулуенин улам ынайгы өзүлдөш динвалдык да демекчел турар. Ажилчыларнын ортугалары 6,5 хуу, а көдөз чонуну — 5,5 хуу өскөн.

Негрлернин тура халышкыны үргүлчүлөвишаан

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспондентиз И. Абламонтун даңкыдып турары болза: Нью-Йорк болгаш Детройт хөөрайларга негр чонунуң тура халышкыны ам Висконсия штаттың уагу үлетпур төвү Милуокиде эгелзөн. Штаттын губернатору Ноуастич дугулазын баугаруу позицияга дуулаажыр кылдыр национал гардианын 1.600 шериглерин хөөрайга кайрған. Милуокиде дүшкүрүлүг байдал сөөлүг айым дугуруда үргүчүлөп келген. Чурттар бажың хөмчөлөөр үезинде негрлерни малай көөр чорукту дүрүмчүтөөн хөөрай чагырганын расисиз шиттиренин удуу негрлерин чыксаалы хөөрайга чаңгы чугалап турар.

Төөгүлүг дугуржулгалар

БЕРЛИН. (СЭТА). Потсдам дугуржулгаларда ат салган хууңдан бээр 22 чыл болганы-биле холбаштыр ГДР-нин барымы-герман айттырылганын таламы-биле статистика-чыларын таламын парлап үндүргөн негелдештиче чугалал турары болза: «Потсдам дугуржулгалары, анаа ат салганындан бээр 22 чыл эртен соонда бени, ам-даа алажк улуг ужуру-дулаам болуп турар. Хөй миллион кижилерин амышмадан когартап болгаш хөй үрөгөшкенин болдурган делегетиниң ийги даянындан чөгүр түңкөлдөрүн айттыртыр коллопшын чурттары кылган. Олар бүгү Германяга фашизмдин, милитаризмдин болгаш дайынын үнүп келир үндөшкенин уууткаар дугайында шиттиренин хуулоо алган. «1945 чылдын август 2-де ат салган төөгүлүг Потсдам дугуржулгаларында чүлө тилкөчү күрүчелерин бодалым илереткеш эвөө. Бо дугуржулгалар бүгү улаустарын эрге-ажытырып, хамаарышпа, хамаарышпа мурунда алаштыр диктатуралык болган дайынын соонда бодунуң хөй нуруу-бу-биле таймып, демократия болгаш депшильге чүткүп турар негед уаустун эрге-ажытырып дүңгөн турар деп, негелдеште оон ийнай чугалал турар.

Джонсоннун парлага конференциязы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Ан бажыңга чылдырлар парлага конференцияныга АКШ-тын президентини Джонсон Вьетнамда национал хосталга дөш дайынын чорудуу турар дугайында КНО-нун чингине секретары У. Таянын негелдешти-биле бодунуң чөпшөрөшпей турарын негелдеште. Каттышкан Штаттар вьетнам улуска удуу агрессиязын үргүчүлөөр анаарын Джонсон база катал чулдуураан. Даштыкы чурттарга боттарының хүлээлгелерины кызыларын болайы турар бас деп, президент негелдеште. Бодунуң төлөөкчилери генерал Тейлорун болгаш даштыкы чурттарга разведка амыл-чорудууларын таламы-биле консулгачыныг човалдешти даргазы Кэлифордуун Мурнуу-Чөөн Азияга ала-чоруунуң ботталымын амылган бодунуң сеткинин амыларын АКШ-тын президентизин база чулдуураан. Пентагонун бо улаачыларын Вьетнамда агрессия таламы-биле бодунуң эвөлөкчилериндөп негелде шериглерин чымр дөш чоруп турары билдиргеп болгай. Сөөлүг савал алышкымын баугар алырга, АКШ-тын чазанын Вьетнам таламы-биле политиказыга чөпшөрөшпей турарын американынын 52 хууу илергөвөшүн президентте саяндыраар, оң чугалаламы болза, ол чорук келер үдө хөдөшкенин негелдешти кадымы-даа салдарын чедирбес. Америк хөөрайларда негрлерин тура халышкыны болуп турары-биле холбаштыр дыка хөй айттыртылар президентте салган. Каттышкан Штаттар Вьетнамда ажилга-даа база ол ишкеш иштиги фронтуда дайында-лаа ар үргөни эртерин шылаар аргамы дээр чүвени Джонсон чулдуураан. Моон-биле холбаштыр оон чугалаламы болза, чайгы үдө адмыларын ажил-биле хандырыптыга чамдык хөмчелерин ап турар.

Шың оркуту айтпш турар Потсдам дугуржулгаларынын делегей эргөвөзиниң таламы-биле күштүг болурунга ГФР-нин чазандан аңгыда чаңгыс-даа чазак чынымайып турар дөрөжүн документиде айткан. Потсдам дугуржулгаларынын кол чүүлдери чүлө ГДР-де боттандырган дөрөжүн негелдеште демекчел турар. Ол дугуржулгаларын ГФР-ге боттандырып чорук тайбын догуу-нашкымын баугаруу ийн герман күрүчелерин бот-боттарынын аразында харылааларын чөгүчүлөөр азында дуулаажыр, Европада дүвөрүзүн чок байлап тургустууну, айым чок чорук болгаш турум тайбын хандырттыр ийди.

ВДР-НИҢ АГААРЫНГА АНДАРА АТНАН

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнам улус армияның зенитчиктери август 1-де ВДР-нин агаар делегеминче шуртуп кирген 2 америк самолөту дүжүрүп аткан. Мынчангаш Вьетнамдык Демократтык Республиказынын агаар делегеминче дүжүр аткан америк самолөттарынын нинти саны 2.141 болган.

ЭЖЕЛЕКЧИЛЕРГЕ УДУР

БАЙР. (СЭТА). Иордан хөмнин барымын аринде Иаблус хөөрайда бугу-нитинин ажил сокалышынын эгелзөн. Ираның эжелекчилер-биле кады ажилдыгынын күзө-вейи турар салгыжылар боттарынын салгыларын ажилды бөоринден ойталаан үезинде оларнын аш-чөм баранынын израиль эрге-чагыргалар-ның хавырын алганы ажил сока-

МУРНУУ ВЬЕТНАМ. Хосталга Армиязынын артиллержилери боолашкын шугумунда. ВИА—СТА-ның фотосу.

1967 ч. Август 3. ШЫН 3-КВ АРЫН

ОЛАРНЫҢ АТТАРЫ ТӨӨГҮДЕ

Бистинь созулуусунун штаттан дашкаар корреспондентка Ален-сей Соска «Оларның аттары кайда?» деп чагазында Ада-чуртуу Уау дайымында Уау-Хем жокунуну Эжым сумузуудан барган Хоалыг Доңгур-Кызыл, Тулуш Дырмак-оол оларның дугайында сатып чопал бажан.

Хеп-хенертен хемия ол чарында турар шиваден димитит от ажыдышкыны эгелээ. Миналар болган снарядтар чоон-кавыда чатып, балыганган дайышчыларын уе-човууру, аяктарын кшптаря — шуту чүве холужа берген. Ол болаа эртенги.

Поактун аткаарлаашкынын дуглар от дег ниг кузелин кым-ын мурнай тывалар алереткен учурунда, полковник Попов тыва эскадронун командири Кечил-оолга арттырар кижилерин боган ош санын тодаралдыр даалта-ны берген.

Шиттиралг тавар халдаашкынын түднеленде полк ол бир тыва пулеметчиктер артык чеге чедип келген. Баштай чатыс-даа тыва кижж көзүбозон. Эмге-хал-жок өлген кижилерин көргө немелер-ле, немелтер. Бот-боттары өлүп турганы ош бо? Мадаа чеге чүу болганмы?

Маадырларның изи-биле

ини 11 шак уези. Поак 50 метр аткаарлаар учура таварышкан. Бир шак безан чептанде, полк база катал бурунгаараааш, боштайгы эжелеп алган туружунга чедип келген. Халдаашкынын мурунку одуруунга дөрт дугаар тыва эскадрон чоруп турган.

Хүндүскүндү ол ийн шак ажим турда немелтер ийн дугаар шаан халдаашкыны эгелээ. 31 дугаар полк бичи-ле аткаарлаан, база катал бажыг турутуу эзелкен.

Ийн шак бичи ажим чорда 31 дугаар полктун хайгыдышчылары полк командири Ефим Абрамович Поповка эзелетип диндаашкыны кылган: — Немелтерге хой кижж саны немелкен, текни-ка база.

Эртен туачун турда беани немелтерин саны болган техникама 31 дугаар полктан мракта ажим турган.

Уш шак четкелек чорда немелтерин үш дугаар уаур шаан халдаашкыны эгелээ. Эскадронларын дайышчыларын бажыга аткаарлаар деп болаа чеге-ле кирбозон. Тургустунган берге байдады өрөнни көргөн, полк командири аткаарлаар деп дайышчы дужаал үндүргөн.

Дайышчы оорганга көргүзүп алган аткаарлаар бола, ол амырай-ла бөр болгай. Чок, мадаа полктун аткаарлаашкыны дуглаар кижилер херек. Командир дужаал бузгар туралаан дайышчылар мадаа арттырар эргелен, ыччала-даа эрес оолдар мадаа боттары артыл.

Поактун аткаарлаашкынын дуглаар туралыг кижилер бир бажым бурунгаар басын!— деп полковник Попов дужаалган.

Бир-ле дугаарында дурт-сыты чодалысмаар кара-кара эрлер бурунгаар басын. Оларнын соонда барым буган полк бир бажым бурунгаар шивчей берген.

Уау лейтенант Бүракей Кечил-оолге тыва көргөн турушкан. «Кадм өрөнни-даа, бергелерни хуваажыл-даа чордуусу... Эжиң мээң дилээмин...»— деп Бүракейнин чедип келген. Халдаашкынын мурунку одуруунга дөрт дугаар тыва эскадрон чоруп турган.

Кап-ла минутаалар артында болаашп турар чай кайда боор. — Он акар-эрес зааралардан шилди ал!— деп, каптан Кечил-оол Бүракейге дужаалган.

— Он каптан, дайышчы даалганы күседиринге беле мен!— деп, ийн-үн минута эркенде уау лейтенант Бүракей каптан Кечил-оолга рапорттаан. Ош соонда шилди алган ол пулеметчиктерин адап балдырган:— пулемет хараалдакчы уау сержант Хоалыг Доңгур-Кызыл, Оюн Түметей, Тытты-оол, Мезил-оол, Тыва, Уау-Бора...»

Поак командири старшина Дажы-Серенни минимет расчедун пулеметчиктерден ырак аеске немей арттырарын база чоптээрэн.

Поак аткаарлааш чоруккан. Мырынай чоопулап келген немелтер-биле артып калган ол бир тыва пулеметчиктерин дошкун удуур-дедир аткылажышкыны, кедиринде старшина Дажы-Серенни миниметуну аар-лар дайышчы полктун дүзөн.

Аткаарлаашкынын сорулжымында: сурунгу ишым кылдында коналжачы боорга немелтер халдарында сестир энтти чеге-де болдуушкуну кылган, шиттиралг бурунгаарлаан, немелтер Икка хемни келер бойларды.

— Аар чепестик дайышчылар кымыл холу-биле хем кылдычче чоопулашып эгелээнер. Халдаашкынын мурунку одурууда полктун эрес-ле дөн дайышчыларын бурунгаар чымыды эскадрон чоруп турган.

«ОЛАРГА ТУРАСКААЛДЫ ЭЖЫМ СУУРГА ТУРГУССА КАНДЫГЫЛ?»

«Тургусса кандыгыл» эвес, тургузар учураг. Чүгө дээрге Эжым чоңу Тывага дык хой алдарыг кижилерин берген. Эртен уау Тыванын база бир уау револосучуларын бирээни Адыг-Тулуш Лопсанович Чүдүмүнү сактып көрөөн. Ол адым арттын огу Эжымге төртүтүн болган Тыва Арат Республикасынын президентизине — Биче Хурал Президиумунун даргыныга чедип келээн.

Шуту тыва пулеметчиктер болган ош иштинде Доңгур-Кызыл биле Дырмак-оол олар чамыннанч маадырлар чорукту кылганар. Олар бистинь аас-кежиссэ даш амы-тынны харам чока бергенер.

Оларга кижилерин чүрке-теринде тураускаалдан аныгда, кескү тураускаал чеге турар учурун деп эи А. Соскадан бодалымга буруну-биле каттыжардыр мен.

О. КОДУР-ООЛ.

Бистер, бөлүк журналистер чаа орук-биле тавышкар дээш бар чор бис. Бедик дагны өрү бистинь кара-даа доктаава «ГАЗ-69-уусу» аажок-ышкып чуткуп олур ийн моң. Оожуму аажок. Кажан дагны куду бадыптарымыска база оожум: кайдыр кудургайлар, кижж бажы дескине бээр ээтпектер, ыччаланч кижж сестит-даа орач. Чоруп ораш, аажок-ла баштактанчып чоруп бис, чүеаа чүгө орук дугайында болуп чораян.

«Көрүңер, адааыста чүс метр аажыг тамы чыдыр. Ынаар ужуза берсе... Бистен чү артар ирги аде?»

тырышкан бис. Бедик дагларда ындыг оруктан чорурга коргунчүг болбайн канчаар, бо таварылаада чолаачыларның бедик мергежили чеге негеттерин, ыччалаа-даа ындыг оруктан чорурга бирде хөлүг-даа.

Танды районун школалары Октябрьдин социалист Уау револосучуларын бече чымын байырылыгына чедип бурун белеккайдиг учурамыр дөш кымылканч ажалдап турар. Ыччаланч районун 20 школаларында ам беани 17-зи чаа өрөлдөтө чымы эгелээринге белек деп чүгөлаан болур.

Балгаамнын директору эи Тывышкына, Хову-Аксынын директору эи Барта, Бабкина), Эгелестин болган Сосновканын школаларын өрөлдөтө чымын белеккайдиг, оларын септелген тергиле деп саялап. Ол-ла школаларнын оттулар мижасын 80 аажыг хузуу, хомур даштын 60 хузуун соортуп чедирген.

Районун девискоринде бирги классчыларнын ийги хыналда бүртүкенин кылмып турар.

Хүндүлел дептери

Бли-Хем районда партия райкомунун бирозуну болган райкуссомун тускай шиттирин дугаар районун юбилейиг чыдын Хүндүлел дептери тургускан.

ур-да болбаан, ыччалаа-даа эн-не муракты дөн 18 кижилерин аттарын мында кийр бажып, демделгөн.

БУРУҢГААРЛАҢАР-ЛА, ЭШТЕР ЦИРКТЕР

Москваны күрүн ийригиниң көжүп чорупу шапото болууну ойнаарын, Тыванын бүгү-де көрүчүдери дег, уау созуурга-биле көөр аас-кежиктиг болум.

Оларнын атрамын № 62 көжүп чорупу механизастынынга турду-монтаж участогунун бажычлар бригадири П. Г. Гладков, бажычы П. Туров. № 213 орук участогунун будодоору И. Труков, «Кымыл тараачы» колхозтун саянчызы Базы Элесей, «Искра» колхозта саянчы М. Серенма, «Өкө» колхозтун хойжуу Монгуш Балчыл, ол-ла ажал-агыдаа тракторист В. Иосимов болган өскелерин-даа аттарын номчуп болур.

Мында көргүзүп турар номерлер шуптузу-ла кайгамчык созу, шупту-ла артистер уау бедик мергежил-биле боттарынын ойнаарын көргүзүп турар-дыр, ол частыгы болбас.

дар эртен-не болгай. Ыччалаа-даа бо улаада көргөн, оларын уран-мергежилинин беизини болган, эн-не кол чүве, составында кончүг хой талантлыг аныктарын немелкен икки магалдан хамас. Иччан Юрий, Мая Оскал-оолдар, Блара Дачыла-оол болган өскелер-даа аада (Москвага) өрөншп турганар чүве. Ам олар бузулган артистер-дыр. Анык артистерин диди, чараш ойнаарын көргөн, уау артистериявс боттарынга төлөптип салгалды кижиледиң, өрөлдөп алган-дыр деп бодал дораян-ла кийр кээр-дыр.

Оскар-оолчулар ам-даа чаа-чаа тывыгыр чараш номерлерин дилеп тып, тургузуп, боттарынын мергежилди улам ханылашып турган, бистинь уау дегем Совет чуртувустун болган даштыкыны-даа хоорай, суурларынга Азиянын төүндө анык Тыва республикамыстың болган тыва чоңуну ат-алларын туау, кадурун шыдаарлар деп ханымы-биле бузуур бис. Бурунгаарлаан-ла, бистинь цирктер!

Эмчинин сүмези

Чайгы уеде ижин-шөйүндү аарыгары хааа эвес таваржып турар. Кымыл хоорайда ижин-шөйүндү халдаашкыны аарыгарынын саны чыдын-ла эвээ-жеп турар. Ыччалаа-даа бо аарыгардан ааран кижилер чорупу уезинде өмичте келбейн турарында аарыгы келереп алган өмчидир чоруктар бар. Кызылдың Сельская, Малосейская, Рабочая кудумчуларына ижин-шөйүндү аарыны каш чылдар тургузуда туруп келген. Ону чүвүн-биле тайылыбарлап болуруйт? Бо девискорин чамдык чурттакчылары, мыда улешүр бүдүрүтө чегерли бажыналар чогуун санитарлыг байдалын эки-жеринде сатып салбайн, аарыжшерин чурумун сагыбайн турар. Левин кудумчузунда 26 дугаар бажынын девискорин ас-фальтлаатынмаан. Ыкча чурттакчылар хиринг бөк төпсө чегерин өскөр ажалгап турар. А ош чогууда малгышта чач чаттан соонда бичин уруглар ойнаан турарын көрүп болур. Бо бажынд чамдык уруглары девискоринда, кыжа куртардан аарып турары таварыла чегерден болган Уау-Хемдин хайыдырбаан сугу ижер, хууа арыг-шөвөр чурумдарын сагынас чорук, эки чүдүмүздан нога аймаан болган фруктуларын чеге херегдери ижин-шөйүндү халдаашкыны аарыгарынын тыптыр кол чыдагаланы ол. Урелин баксырай берген колабаса, эйт аймаан чегенде кижинин организм база хорананы берип болур. Уау-Хем рестораннын кулинария магазининде чиг ээттен кылган полуфабрикаттарын болган белек кон-

ИЖИН-ШӨЙҮНДҮНҮҢ ХАЛДАВЫРЛЫГ ААРЫГЛАРЫ

адитер кылдыларын чатыс дензиле дензиле турар. Ээттиг фарш дензилеон чеге праник аймаан аштан-арыстан албай дензиле турар. Ош уламдыан белек чөм продуктуларынга микробтар халдап болур.

бес болур. Ош уламдыан аарыг хоочураар болган организмниң өскө кезектерин хоранал эгелээр.

блджине берсе дораян өмичте баар. Чогутур эмнелген өй-шаанда эрттер.

Амгы уеде дизентерияны ты-вылдырар бөлүк микробтар бар. Олар аразында дөмөлөшкөк аарыгарын тывылдырар.

Хоочураан дизентерия уезинде аарыгын бүгү демелтерин чедер болган аарыг кижж анаа калдык кижж дег болур. Кажан ол арага ижиптерге азы эйт аймаан хой чипкенде аарыг база катал халданаар. Хоочураан дизентерия нерви системанын ажалын бектырдыр. Илангыш ички уругларын өзү-дезинге кончүг шпалтыгы, кижинин организмниң аарыгарга уау демсежир аралыг кошкандыр, баарын, шөйүндүленин, уау хырынды хоочураан аарыгарын келерепт болур.

Халдаашкыны аарыгарын профилактикасы база бир нарын айтырларын бирээни. Алаан-оорганниң, улешүр бүдүрүтө чегеринин, чуртталга бажына-рынын девискорин аштан арыт-лаар, арыг-шөвөрлөп чуртун тынмын сагыр чорук халдаашкыны аарыгарын төрап, нептерөөрин болдурус.

Мындыг чичекти көрөөл. Дизентериядан ааран үш хардыг бичи ооду эмнелгеге эжелген. Ада-незиниң чүгөзындан аарыга, бичин оол кырган авазы биле бажыныча хүнээр турган. А кырган авазынин уруглугу ишти аарып, каш хонукта калды аланы үниме алаар турган. Кажан ол өт-бүдөнип келгунеринге өмчи шичиңгелер артистерге кырган авазында дизентерия падо-калары бар болган. Моон алган көргө, аарыгын демелтерин кошк болганынан ону кижилер эскерип билбейн бүт кырынга эрттирп турар. Аарыгын белек хеври ону өскө кижилерге тарадыл, нептередир. Дизентериядан ааран кижилер чогутур эмнелге эрттес болза, аарыг белек экир-

Чамдык ада-не дизентериядан аараанда бичин уругтарына аарыгын чыпшырып болур. Ыччаланч бо аарыгын демелтерин

М. ГОРБУНОВА, республика эмнелгенин халдаашкыны аарыгар салбырынның эргелекчини.

Республиканың экраннарына

Лунные ночи
„ДУНЕКАЙ“
ДЕП УРАН-ЧЕЧЕН МИНО УМУП ЭГЕЛЭЭР.

ЧУГУЛА АНАЛИЗ

Кадмы кижж дун, хун иштінде ортумаа-биле бүдүн чартык литр суук албанын (сидити) 4-5 катан үндүрер. Ол дээрге хүнүгү дургузунда аткен суук чемини 65-75 хузуу болур. Хүндүс суук чүдүдүн дөрттүн үш кезең үндүрер.

иньаме болуп турар алам-бүрү өскөрлаашкынын бирли аларына дуадыл. Чижээлээр, хой тыгыры кижж чеге херегаленде, он удедьди (бот) дегенде ула-гадыр, а бүрүктөрүн ажалы баксыраанда удедьди дензи эвээжээр.

Сидитин химиятти анализ-биле кижиниң калдыг чемнерин (эйт, нога, алактар болган өске-даа) чып турганын билип ап болур. Сидитке ханын ап болган кымыл кезектерин, бактериаларын, душту болган өске-даа клеткаларын көрүп болур. Сидик анализин кижжиде кандыг-ла бир аарыгын барын азы кадмы байдалды тодаралдыр.

КИНО
АВГУСТ 3-ТЕ
«НАЙЫРАЛ»: Мультипликация 10, «Мухтар, менче!» 11, 2, «Дирит» ка-ран 4, 6, 7.55, 9.50 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Эльбада чажыт чеге 3, «Балкымың учуралары» 5, «Ыр-жым квартира» 7, 9 шактарда.
«ВОСТОК»: «Демиседдиң оруу-биле» 1, 3, 7, 9 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: «Алдын кас» 10, 12.30, «Ханан ажаакчымы болган кадар-чы» 5.10, 7.30, «Спартак» (1 болган 2 сериялары) 2.30, 9.20 шактарда.